

Найбільш розповсюджені в черняхівській культурі типи жител – наземні каркасні і напівземлянки – властиві і для вельбарської культури на території Західної Волині.

У вельбарській, як і в черняхівській, культурі на могильниках наявні і трупоспалення, і труположення зі значною перевагою трупоспалень (близько 80%). Вельбарські елементи виступають і в обряді кремації, а також в трупо положеннях в простих ямах з північною орієнтацією при наявності підголовників, вугликів, поховального інвентарю, що характерно і для черняхівської культури.

Появу вельбарських племен на схід від Вісли, ні в якому разі не можна розглядати як доказ домінуючої ролі у створенні черняхівської культури. Матеріали з вельбарських селищ, демонструють, що коли в лісостепових районах України почала функціонувати черняхівська культура, культура Західної Волині майже не змінилась. Вона не стала черняхівською, а зберегла всі риси попереднього часу. Новим є лише наявність незначної кількості гончарної сіроглиняної кераміки черняхівської культури у керамічному матеріалі.

У південніших та східних районах Волині, на кордоні з Поділлям і Подніпров'ям, простежено безсумнівне існування двох пам'яток двох культур. Прийшли вельбарські племена, взаємодіючи з місцевими групами населення взяли нарівні з ними участь у формуванні черняхівської культури. Цей процес і визначає внесок носіїв вельбарських старожитностей в історію черняхівської культури.

Проживаючи по сусідству або серед чужого місцевого середовища, вельбарські племена не могли не запозичити в нього деякі риси матеріальної культури, зокрема гончарну кераміку, елементи поховальної обрядності та житлобудівництва. З часом ці запозичення, особливо в ареалі черняхівської культури, набували більш глибокого характеру, змінюючи соціальну і економічну структуру вельбарських племен. В свою чергу, місцеве населення Буго-Дніпровського межиріччя переймало деякі елементи вельбарської культури, в окремих випадках змішуючись з їх носіями.

Протягом III–IV ст. певна частина вельбарських племен втратила свої етнографічні риси, можливо й етнічні особливості. Основна ж кількість германців зберегла їх, запозичивши лише окремі елементи черняхівської культури.

Фестивалі як форма подолання стереотипів (на прикладах Харківщини і Великопольщі)

Марія Чумак

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

E-mail: mas4614@yandex.ru

На тлі розширення Європейського союзу і прагнення України бути рівноправним партнером у взаєминах із найближчими західними сусідами – поляками, які вже увійшли до ЄС і, більше того, постійно позиціонують себе

як адвокати нашої держави перед євроспільнотою, звернення до духовних традицій, з'ясування історичної еволюції форм та змісту масових свят, трансформованих обрядів та міжнародних фестивалів обох народів постає як важливе наукове завдання. До того ж, виокремлюються актуалізовані досі тільки в періодиці, електронних ЗМІ та новинах інтернет-сайтів соціально-культурні контакти міст-побратимів і регіонів-партнерів України та Польщі, особливо у створенні рівноцінного розважального супроводу чемпіонату Європи з футболу 2012 р. Звернення до соціокультурного феномену – етнофестивалю – відповідає таким тенденціям сучасної науки як аналіз масових явищ, мобільних і пріоритетних для різних громадян і територій сталого розвитку, а також перебувають на стику різних галузей знань.

Хронологічні межі дослідження визначаються часом боротьби за державність та її утвердження як в Україні, так і в Польщі, хоча, зрозуміло, для обох цих європейських країн шляхи до незалежності були різними. Саме цей період дає змогу виявити ключові зміни історичного розвитку окресленої нами тематики дослідження, простежити особливості відродження та формування нових цінностей і норм побутової культури українців та поляків. Джерельну базу дослідження становлять публікації зазначеної проблеми, праці вітчизняних та зарубіжних істориків, культурологів, соціологів, філософів, мистецтвознавців, інтернет-ресурси України та Польщі.

Огляд літератури та експедиційних джерел будувався в контексті розвитку етнографії України і Польщі загалом та досліджень духовних і культурних традицій Харківського і Великопольського регіонів зокрема. Важливість і особливості дослідження підсилені власними експедиційними записами автора, здійсненими на етнофестивалях України (зокрема, «Покуть», «Печенізьке поле», «Святовид», «Країна мрій») і Польщі («Блюз-експрес» (Познань), «Роздоріжжя» (Краків)).

Мета дослідження – виявити динаміку етнофестивального руху в сучасних Україні та Польщі на прикладі міст-побратимів Харкова і Познані та регіонів-партнерів – Харківської області і Великопольського воєводства, з'ясувати історичні передумови та культурні вектори його подальшої еволюції.

Наукова новизна здобутих результатів полягає в тому, що вперше предметом дослідження стала унікальна соціально-політична, історико-культурна і духовна ситуація функціонування української та польської обрядової і масової культури в умовах глобалізації; аналізуються духовні феномени і спільні риси географічно далеких, але по-партнерському близьких міст-побратимів в Україні та Польщі; уточнено ключове поняття дослідження «обряд», проведено його смислової диференціації щодо понять «ритуал», «церемонія», «свято», «звичай», «традиція» тощо; виявлено специфіку освоєння традиційно-обрядової культури українського та польського народів у процесі вироблення етнокультурної ідентичності, що складає неповторність сучасної культури Європи; з'ясовано місце і роль фестивалів у широкому контексті соціокультурних і світоглядних процесів, пов'язаних з утвердженням ідеї спільного європейського дому, а також смислове навантаження подібних міжнародних заходів у підготовці Харкова і Познані до Євро-2012.

Чи йде Європа до суспільства масових розваг? Відповідь варто шукати і в аналізі фестивалів, які влаштовують регіони-партнери України та

Польщі – Харківська область і Великопольське воєводство. Їхні центри Харків і Познань прийматимуть Євро-2012, тож поглиблюють культурні зв'язки. Цьому слугують на Харківщині фестивалі «Печенізьке поле» і «Співочі тераси». Фестиваль «Українська весна» в Познані – це й презентація мистецьких шкіл Харкова – малярства у 2008 р. і хорового мистецтва у 2009 р. «Блюзовий експрес» – щорічна польська акція, яку спостерігала автор розвідки. Подібні обміни допомагають долати комплекси національної відрази.

Отже, практичне значення дослідження полягає в тому, що основні його положення, фактичний матеріал можуть бути використані у подальшому вивченні побутової культури українців і поляків в містах-побратимах і регіонах-партнерах. Окрім цього, до наукового обігу введено етнологічний матеріал, отриманий в результаті власних польових досліджень автора.